

Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів у вищій школі на основі міждисциплінарної інтеграції

Ю. В. Мережко*, О. П. Петрикова, С. Л. Леонтьєва

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

*Corresponding author. E-mail: y.merezhko@kubg.edu.ua

Paper received 12.08.17; Accepted for publication 20.08.17.

Анотація. Актуалізовано проблему вокально-виконавської підготовки майбутніх артистів-вокалістів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування на основі міждисциплінарної інтеграції. У статті визначено сутність та зміст вокально-виконавської підготовки артистів-вокалістів у вищій школі; окреслено основні завдання їх фахової підготовки; з'ясовано роль міждисциплінарної інтеграції у процесі підготовки студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування. Автором запропоновані шляхи, приклади впровадження та реалізації міждисциплінарної інтеграції в освітній процес вищих навчальних закладів мистецького спрямування.

Ключові слова: вокально-виконавська підготовка, майбутні артисти-вокалісти, вища школа, інтеграція, міждисциплінарна інтеграція.

Введення. Сучасна парадигма фахової підготовки студентів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування висуває нові вимоги до її модернізації, оновлення змісту навчальних програм як із музично-теоретичних, так із музично-практичних дисциплін.

Сьогодні проблема виконавської підготовки вокаліста є однією з актуальних в музичній педагогіці України, адже спів – самий мобільний різновид виконавства. Традиційна система вокально-виконавської підготовки студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних навчальних закладів потребує реалізації такого методологічного підходу, який би міг забезпечити інтеграцію мистецьких знань у систему фахової підготовки студентів і був би спрямований на відшліфування їх умінь виконавської майстерності та на оволодіння ними практичними знаннями, уміннями та навичками.

Таким чином, актуальність обраної проблеми визначається *суперечностями* між:

- потребою суспільства в новій генерації артистів-вокалістів, здатних до самостійного вирішення творчих завдань та недостатньою фаховою, зокрема, їх вокально-виконавською підготовкою у ВНЗ мистецького спрямування;
- перевагою міждисциплінарної інтеграції у вищій мистецькій освіті та недостатнім вивченням можливостей її застосування;
- потребою «осучаснення» змісту і методів організації вокально-виконавської підготовки артистів-вокалістів та недостатньою обґрунтованих концептуальних і організаційно-методичних засад такої підготовки на основі міждисциплінарної інтеграції у вищій школі.

Короткий огляд публікації по темі. В умовах сьогодення майбутній фахівець повинен самостійно та творчо розв'язувати професійні питання, вміти мислити як справжній музикант, бути розвинутим не тільки в галузі свого фаху, а й бути багатогранною особистістю, яка має певну обізнаність у кожному виді мистецтва. Тому, необхідно впровадити інтегративні зв'язки між фаховими дисциплінами у вищій школі, що неодмінно вдосконалив творче художнє мислення студента, підштовхне його до самостійності та викличе бажання пошуку, спрямованого на самовираження та власну творчість.

Мета. Отже, мета статті – обґрунтувати значення міждисциплінарної інтеграції у фаховій підготовці студентів вищих мистецьких освітніх закладів. Завдання статті: 1) висвітлити сутність та зміст вокально-виконавської підготовки артистів-вокалістів у вищій школі; 2) з'ясувати роль міждисциплінарної інтеграції у фаховій підготовці студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування.

Матеріали та методи. Ретроспективний аналіз наукової літератури доводить, що методичним питанням співу приділяє увагу багато науковців: Л. Василенко, Р. Лоцман, Є. Проворова, Л. Тоцька та ін. Досліджують

вокальне навчання студентів: В. Антонюк, Д. Люш, Г. Стасько, Р. Юссон, Ю. Юцевич, які стверджують, що вокальне мистецтво становить вид музичного виконавства, заснований на майстерності володіння співацьким голосом.

До вивчення процесу інтеграції у системі освіти зверталися такі вчені: В. Волгов, М. Кадемія, І. Козловська, М. Костюков, Л. Надилова, Л. Рапацька, М. Сова, О. Соколова, Н. Талалусва, Є. Яворський, І. Яковлев та ін. Ідея цілісного пізнання мистецтва покладена в основу теорії видоутворення й синтезу мистецтв (А. Зись, М. Каган, В. Михальов, Л. Столович); учення про психологію художнього сприйняття (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн, П. Якобсон). Різноманітні прояви інтеграції в педагогіці мистецтва вищої школи завжди були в центрі уваги дослідників.

Обґрунтувати принцип міждисциплінарного підходу в сучасній освіті вищої школи спромоглася Є. Бондаревська, яка вважає, що у формуванні цілісної особистості відіграє велику роль взаємодія наук та навчальних модулів, які впливають на успішність професійної підготовки студента. На її думку, цей принцип реалізується в змісті психолого-педагогічної, науково-методичної, предметної, технологічної, виховної та інших сторін професійної підготовки вчителя [3, 10].

На думку М. Назаренко, міждисциплінарна інтеграція – процес, що забезпечує таку єдність цілей, функцій змістових і структурних елементів предметів, яка, будучи реалізованою у навчально-виховному процесі, сприяє узагальненню, систематизації та міцності знань, виробленню узагальнених умінь і, в кінцевому підсумку, – формуванню готовності до здійснення багатоаспектної професійної діяльності [1, 154].

Міждисциплінарні зв'язки є умовою наукової організації навчально-виховного процесу як цілеспрямованої системи, які виступають як засіб комплексного підходу до навчання й посилення його єдності з вихованням. Однак, вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів на основі міждисциплінарної інтеграції, ще не достатньо досліджена, що й зумовило вибір теми дослідження.

При написанні статті використовувались **методи**, що застосовувалися на емпіричному та теоретичному рівнях дослідження, а саме метод аналізу та синтезу психолого-педагогічної, науково-методичної літератури з проблеми дослідження, що надав змогу здійснити порівняльний аналіз загальних теоретичних питань і понятійного апарату означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи сутність понять «вокал», «вокальне мистецтво», дослідники їх

трактують по різному, але, зазвичай, їх тлумачать як виконання музики за допомогою голосу; мистецтво, що передається засобами співацького голосу.

Сутність «вокальної підготовки» вивчається багатьма науковцями. Так, Г. Стасько розуміє вокальну підготовку, як цілісну систему зі складним динамічним утворенням, що включає взаємопов'язані наукові основи вокальної педагогіки та усталену практику емпіричного досвіду керування нейрофізіологічною природою голосоутворення. За думкою Ю. Юцевича, вокальна підготовка полягає у виконанні низки поставлених завдань: знати природу та механізми звукоутворення, закономірності формування співацького голосу, практично керувати процесом співу, розуміти сутність різних фонаційних явищ, вміти створити художньо-музичний образ тощо [2, 69].

Академічний спів, як визначає А. Лашенко – це вокальна техніка, що забезпечує високий «коефіцієнт корисної дії» за інтенсивністю звучання, висотою, тембром і витривалістю голосу [5, 36]. Вокальна підготовка здійснюється на основі формування у студентів основних механізмів голосоутворення: акустичних (висота звуку, сила звуку, чистота інтонації, наявність високої і низької співацької формант, тембральна привабливість, політність голосу, вібрато тощо); фізіологічних (співацьке дихання, атака та опора звуку тощо); орфоепічних (чіткість дикції, прикритість та округлість звуку, система навичок з вокальної орфоєпії); психолого-педагогічних (вокальний слух, усвідомлене керування процесом голосоутворення і звуковедення тощо). В комплексі вони становлять структуру вокально-професійних умінь, на яких ґрунтується процес формування співацького голосу, і які забезпечують необхідний рівень підготовленості артиста-вокаліста до майбутньої професійної діяльності.

Дослідження особливостей вокально-виконавської підготовки студентів мистецьких факультетів та визначення педагогічного потенціалу дисципліни «Вокальний клас» доводить її унікальність як засобу розвитку творчості майбутніх фахівців, оскільки вона забезпечує особистісно-зорієнтований простір навчання кожного студента, передбачає емоційну насиченість навчальних занять, розвиток вокальної техніки на основі урахування природних задатків особистості, втілення умінь творчої інтерпретації музичних творів, усвідомлення особистістю значення творчого саморозвитку для успішного виконання художньо-педагогічної діяльності.

На сьогоднішній день перед педагогом вокалу стоїть надзвичайно важливе завдання – навчити співака-початківця, майбутнього артиста-вокаліста ефективно використовувати «пізнавальні можливості» співочого апарату. Він повинен знати, як відбувається «перетворення елементів зовнішньої фізичної дії у план внутрішньої дії мислення і роботу уявлення» [5]. Саме тому, на заняттях з «Методики навчання вокалу», бажано використовувати блоки знань з дисциплін «Історія та теорія вокального виконавства», «Вікова психологія», «Охорона голосу», «Сценічна майстерність», галузей наук про фізіологію та загальну психологію людини, а також ази з фоніатрії.

Метою вокального навчання студентів, на думку Н. Гребенюк, є побудова єдиного художнього образу за допомогою засобів музичної, вокальної та словесної виразності [5]. П. Сікур вважає вокально-виконавську майстерність кінцевим результатом вокальної підготовки майбутнього співака, що проявляється в емоційно-образному розкритті музичного змісту твору [5]. Тому бажано, щоб досягти кінцевий результат, на думку су-

часного науковця Є. Проворової, міждисциплінарну або міжпредметну інтеграцію застосовувати під час опанування одного вокального твору, залучаючи викладачів різних кафедр до його одночасного вивчення з різних позицій. Кафедра теорії та історії музики допомагає дослідити автобіографію автора твору, епоху, історію, здійснити теоретичний аналіз музичного тексту; кафедра вокалу – постановку голосу, виконати роботу над вокальною інтерпретацією твору; кафедра інструментально-вокаліста – роботу над музичним супроводом твору [4, 241].

В Інституті мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка режисери кафедри академічного та естрадного вокалу допомагають студентам у створенні сценічних образів вокальних номерів, працюють над виразним й точним трактуванням та донесенням тексту, радять як рухатися на сцені тощо. Цикл музично-театральних студій, у який входять такі дисципліни як «Сценічна майстерність», «Сценічний рух», «Сценічна мова», «Майстерність актора» є важливою домікантою у процесі фахової підготовки майбутніх артистів-вокалістів. Вокальні міні-постановки сцен з опер на інститутській сцені за участю студентів є невід'ємною практичною складовою фахової підготовки майбутніх артистів-вокалістів, які в майбутньому будуть артистами театрів опери, оперетти, музичної комедії тощо.

Важливо уявити собі величезну роль практичного навчання, через посередність якого ми можемо успішно розвивати потенційні можливості музичного мислення студентів у наданих їм природою межах. Це буде мислення у процесі пошуку необхідних звуково-рухових почуттів для створення музичного образу вокальними засобами. Цей особливий вокальний засіб мислення проявляється у тільки йому властивому засобі координації рухів та співочого апарату згідно з переживанням змісту музичного твору. Саме на заняттях з «Постановки концертного номеру», «Сценічного руху» бажано використовувати міждисциплінарну інтеграції між дисциплінами «Вокал» та «Хореографія». Формування практичних рухових та вокальних навичок відіграє велику, якщо не провідну роль у процесі навчання студентів мистецького факультету, адже артист-вокаліст має не тільки досконали володіти власним голосом, але й і ритмічно рухатися на сцені, створюючи цілісний художній образ вокального твору та передаючи не тільки голосом, а й і пластикою тіла характер виконаного твору, зокрема, це стосується студентів-естрадників.

Результативність вокальної підготовки майбутніх вокалістів нерозривно пов'язана з моніторингом рівнів готовності студентів до вокальної діяльності. Моніторинговий зріз, який здійснює викладач вокалу, стосується передусім:

- стану мотиваційно-потребової сфери студента щодо майбутньої вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності;
- конкретних вокально-музичних даних студента, тобто, вокально-музичних здібностей;
- наявності у майбутнього музиканта наукових знань про співацький процес як психологічне, біофізичне та мистецьке явище;
- рівня сформованості вокальних компетентностей;
- рівня розвитку музично-вокального слуху;
- відповідності педагогічних знань, умінь і навичок студента методиці формування його співацької культури в процесі навчання;
- знання вокального репертуару для різних типів голосів.

Тому, бажано моніторинговий зріз проводити за допомогою комплексного підходу та використовувати як

тести для перевірки теоретико-методичних знань студентів, так і творчо-виконавські проекти, за допомогою яких можна перевірити і вокально-сценічну майстерність майбутніх артистів-вокалістів, і самостійно індивідуальну або групову роботу над створенням та реалізацією даного проекту.

Результати та їх обговорення. Слід зазначити, що аналіз останніх наукових досліджень у галузі музичної педагогіки доводить, що система фахової підготовки майбутнього артиста-вокаліста у вищих закладах освіти не зовсім відповідає вимогам сьогодення. Традиційна система вокально-виконавської підготовки студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних навчальних закладів не охоплює всіх видів діяльності артиста-вокаліста, а отже, потребує реалізації такого методологічного підходу, який міг би забезпечити інтеграцію мистецьких знань у систему вокально-виконавської підготовки студентів і був би спрямований на відшліфування їх умінь виконавської майстерності та оволодіння ними практичними знаннями, методами й прийомами роботи з сучасними дітьми.

Висновки. Таким чином, з вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

1). Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів - це складова їх фахової підготовки, яка розглядається як процес і результат оволодіння студентами цілісною системою професійно-педагогічних та спеціальних знань, умінь, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприятимуть засвоєнню змісту музично-педагогічної освіти та забезпечать високий рівень їх майбутньої професійної діяльності.

2) Роль міждисциплінарної інтеграції в освітньому процесі вищої школи дуже величезна. Методика фахової підготовки студентів мистецьких факультетів має будуватися на принципах міждисциплінарної інтеграції, яка буде спрямована на взаємозв'язок теоретичної (загальнокультурної, психолого-педагогічної) та фахової методичної і практичної підготовки студентів; поєднання вузькоспеціальних та загально професійних знань, умінь і навичок; міждисциплінарну взаємодію та синтез видів мистецтв (музики й хореографії, музики й літератури, музики й образотворчого мистецтва); універсалізацію методів навчання, які застосовуватимуться на заняттях з вокалу; єдності всіх видів вокально-виконавської діяльності артиста-вокаліста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Назаренко М. Теоретичні основи інтеграції знань у системі вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва [Е. ресурс]: Марина Назаренко. – Е. дані. – Кіровоград: «Наукові записки», Серія: Педагогічні науки, Вип. 139.-2017.-Формат файлів: PDF/Adobe Acrobat.-С.151-154.-Режим доступу: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream.pdf>.
2. Лотсман Р. О. Особливості вокальної підготовки майбутніх вчителів музики в різних співацьких манерах [Е. ресурс]: Р. О. Лотсман. – Електрон. дані.-2015.-Формат файлів: PDF/Adobe Acrobat.-С.69-71. Режим доступу: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4753/1/Lotsman.pdf>.
3. Олексюк О.М. Цілісність особистості в контексті міждисциплі-

- нарної інтеграції у вищій мистецькій освіті : [стаття] / О. М. Олексюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – Серія 14 (теорія і методика мистецької освіти).-Вип. 22(27).-Ч. 1.-С. 8-12.
4. Проворова Є.М. Міжпредметна інтеграція в методичній підготовці майбутнього вчителя музики на засадах прагматичного підходу [Е. ресурс]:Є. М. Проворова – Електрон. дані. – Слов'янськ : ДВНЗ «Донецький державний педагогічний університет», 2017. Ткаченко Т. В. Вокальне мислення як складова професійних умінь майбутнього вчителя музики[Е. ресурс]: Т.В.Ткаченко.-Е. дані.-2016.-Формат файлів: PDF / Adobe Acrobat. - С.1 - 3. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_PNR_2009/MusicaAndLife/50715.doc.htm.

REFERENCES

1. Nazarenko M. Theoretical foundations of integration of knowledge in the system of vocal and choral training of future professors of music art [Electronic resource]: [Article] / Marina Nazarenko. - E. data. – Kirovograd: "Scientific Notes", series: Pedagogical Sciences, Vol. 139. – 2017. – Files format: PDF / Adobe Acrobat. - P. 151 - 154 - Access: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream.pdf>. – screen name.
2. Lotsman R.O. Peculiarities of vocal training of future professors of music art in different singing manners [Electronic resource]: R.O. Lotsman. – E. data. – 2015. – Files format: PDF / Adobe Acrobat.-P.69-71.-Access: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4753/1/Lotsman.pdf> – screen name.
3. Oleksjuk O.M. The integrity of the individual in the context of interdisciplinary integration in higher arts education [article] /

- O.M. Oleksjuk // Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. - K: National Pedagogical Dragomanov University, 2017. – Series 14 (the theory and methodology of art education). – Vol. 22 (27). – Part 1. – P. 8 – 12.
4. Provorova Ye.M. Interdisciplinary integration in methodical preparation of future professors of music based on the praxeological approach [E. resource]:Ye.M. Provorova. – E. data. – Sloviansk: SHEI "Donbass State Pedagogical University", 2017.
 5. Tkachenko T.V. Vocal thinking as a part of professional skills of future music professor [electronic resource]: [article] / T.V. Tkachenko.-E. data.-2016.-Files format: PDF/Adobe Acrobat.-P.1-3.-Access: http://www.rusnauka.com/24_PNR_2009/MusicaAndLife/50715.doc.htm – screen name.

Vocal and performing training of future artists-vocalists in high school based on interdisciplinary integration

Yu. V. Merezko, O. P. Petrykova, S. L. Leontiyeva

Abstract. The problem of vocal and performing training of future artists–vocalists in the institution of artistic direction of higher education based on interdisciplinary integration. This article defines the essence and the content of vocal and performing training of artists–vocalists in the institution of higher education; outlines the basic tasks of their professional training; reveals the role of interdisciplinary integration in preparing students of the institution of artistic direction of higher education. The author has proposed the ways, examples of implementation and realization of interdisciplinary integration in the educational process of higher educational institutions with artistic direction.

Keywords: *vocal and performing training, upcoming artists–vocalists, high school, integration, interdisciplinary integration.*

Вокально-исполнительская подготовка будущих артистов-вокалистов в высшей школе на основе междисциплинарной интеграции

Ю. В. Мережко, О. П. Петрикова, С. Л. Леонтьева

Аннотация. Актуализировано проблему вокально-исполнительской подготовки будущих артистов-вокалистов в высших учебных заведениях художественного направления на основе междисциплинарной интеграции. В статье определена сущность и содержание вокально-исполнительской подготовки артистов-вокалистов в высшей школе; обозначены основные задачи их профессиональной подготовки; определена роль междисциплинарной интеграции в процессе подготовки студентов высших учебных заведений художественного направления. Автором предложены пути, примеры внедрения и реализации междисциплинарной интеграции в образовательный процесс высших учебных заведений художественного направления.

Ключевые слова: *вокально-исполнительская подготовка, будущие артисты-вокалисты, высшая школа, интеграция, междисциплинарная интеграция.*